

תהילה לאשה *

א. שטיינמן

א

אני הגבר ראייתי ונתתי אל לבי, כי המין החזק, שאף שפתו חזקה עמו, קשר מקדמות הימים לאשה, שלא בדין ושלא בהגיון, כתר שם רע. בדברים שבכתב ושב־על־פה, במפורשות ובנרמזות, בקול רם ובלחישת, מגלה הגבר באשה מומים, שהם לרוב ילידי דמיונו, מגנה את אפיה ותולה בה קלקולים, המצויים בו גופו במידה גדושה יותר; טורח כיד שכלו הטובה, היינו, הרעה מאד, למעט את דמותה של בת־חיה, להפריז גם על חולשותיה ולהעמידה דרך כלל בדרגה פחותה הרבה ממעלת כבודו. אפילו חכמי ישראל הקדמונים, המצויינים במתינות לשון ובשיקול הדעת, בדקו ומצאו באשה רוב מידות רעות כגון שהיא מייקרת ראשה, שהיא צייתנית ולהוטה לשמוע הכל, שהיא גבהנית, טפ־טפנית, משמשנית, פרסנית ויצאנית, קנאתנית וכל כיוצא בכך. חכמים אחרונים בין של ישראל ובין של הגויים לא כל שכן שהם מדברים סרה באשה ומוציאים את דבתה רעה בעל־פה ובכתב.

לידי יש במשפטי של הגבר הכולל על האשה הכוללת משום הוצאת לעז פשוטו כמש"צו ומקורה של הלעזה זו נערץ ללא ספק בכוונה, מדעיה או בלתי מדעיה לגבר עצמו, לנקום באשה על שום שנתברכה מבריייתה במעלות טובות משל הגבר. כלל ישן־נושן הוא: כל הפוסל במומו פוסל, בפרטים כך, בצבורים, בעמים, בגזעים ובמינים לא כל שכן. אילו לא לקה הגבר ברגש־נחיתות שבו לא היה עומד מימים קדומים ועד זמננו וטופל בהתמדה כזאת ובעקשנות משונה כל כך כל מיני מידות מגונות ופסלניות ואף חטאים נתעבים על האשה.

לכן אני כותב המגילה הזאת גמרתי אומר לפרוש פרשת „משפטים“ זו, היינו, משפטי הגבר על האשה, כפי שהיא נתונה במחשבתי, אותה כולה, אף את הביטנה שלה, במלוא השתלשלותה על פני מפת הדורות. איני משעשע את נפשי בבטחון, שאני דן על הנושא הזה ללא פניה הואיל ורצוני עז להסתכל בשרשי הדברים

ולהביט בעין האמת. כן, אני משתוקק מאד להגיד קושט דברי אמת על הענין הזה. סבורני שמכבר הימים הגיעה שעתו של הגבר לפשפש בכל הערכותיו ומשפטיו, שאיזן ותיקן לעצמו, על אודות האשה, היינו, לעשות תשובה על דבוריו ומחשבותיו עליה במשך דורות. כלום רק חטאים שבמעשה טעונים תשובה? אף חטאים שבדיבור ושבמחשבה מחייבים חרטה ויודוי. במגילה זו יש עם נפשי לתרום את חלקי ולפי מיעוט כוחי, לוידי של הגבר הכולל על כל העוללות, שנעשו על ידיו לאשה הכוללת.

תולדות אדם וחיה נשתלשלו והגיעו למה שהגיעו בדורותינו בדרך זו בערך:

האדם הקדמון אנדרוגינוס היה, כעץ השדה ינק במישרים מקרקע־עולם מזונו ולשדו, אף כלי הפריה וההפראה, בדומה לכלי התזונה וההפרשה, נתייחדו בו גופו ולא נצרך כלל לעזר כנגדו. אדם קדמון היה באמת אדם השלם ולא פלג־גוף והוא יושב על מלאה, הורה לעצמו, אולם מתוך חיק הזמן במרוצו נזרק חץ ופילח גוף אדם למחצה על מחצה, ולא הרי מחצה זו כהרי מחצה זו, כי המחצה האחת חסונה למדי ומפאת עצמת כוחה ניתקה כמעט מעם האדמה בהיקרעה לשני פלגים. ואילו המחצה השניה מעודנת יותר ולא נתלשה מחמת הקרע לגמרי מעל האדמה. לכן נתייחד גם לה תפקיד האדמה להיות אם כל חי לגדל ולהצמיח בקרב מעיה את גידוליה. מני אז נבדלו אדם וחיה זה מזו בטבעיהם הבדלה רבה, כי האשה צמודה הרבה יותר מן הגבר לאדמה לקבל ממנה שפע רב לשתות לרויה כל עסיס, כל מיץ וליח וריח ולשד אשר בה, ולא כן הגבר אשר נתלש רב יתר ממקורות הקדומים המפכים במעבה היקום ואת תנובת זרעו לא ישא בקרבו לגדלו ולהצמיחו. זה טעמו של דבר, שהאיש נצרך לאשה יותר מאשר האשה נצרכת לאיש. כי הגבר בגפו לא עוד עץ נושא פרי הנה, כי אם עץ יבש, ורק באור פני אשה יראה חיים בחמדת תנובתם.

מה מעטה ודלה מתת הגבר לעומת קרבן האשה בבריאה. כי הוא רק נטף ינדב, והיא — חלבה ודמה. האשה תישא ותסכול ותכלכל ותניק ומרבית החבלים לה לבדה. אך גם שפר חלק

* מתוך מגילה של אחד תוהה על הראשונות.

והאשה מן הגבר, כי אף מרבית החבליים בנעימים לה הם, קרבתה היתירה למקור החיים ולתפקידי הלידה תאצול לה שפע חן ונחת-רוך ותמסוך עדנה לכל יצורי גיוה. אף אור פניה קורן בזיו ובנועם אין משלם בגבר.

ויען כי גיוה הוא בית היוצר לחיים תבורך ותחונן בחיות יתירה, המפכה בקרבה בעוז ובתעצומות רוב שנות חייה. ואיני חושש לומר שבגלל זאת רעה עין הגבר באשה, מאז ומקדם רעה עינו בה. רק הציץ בה ונפגע, מיד בתנופת-מבט ראשונה עליה עלתה בקרב אש אהבתו לה וקנאת לבו גם יחד. כי האשה, ולא הגבר, תראה חיים טובים לאמתם, חיים של יצירה, שהם חיים של כבוד. האשה, אם לדבר בשפה החילונית, העסקית, של זמננו תפסה את כל עמדות המפתח במעשי הבריאה ולא הניחה לגבר אלא שירותים פחותים במעלה. אדבר פשוטות וגלויות: שוב אין הגבר אלא בחזקת שמש ונושא-כלים לאשה. היא מייצרת מתוך בשרה ודמה, והוא נוטל מן המוכן. חיים מן המוכן הם, כמוכן, נוחים יותר — וזו מעלתם; אבל הם מעוטי-ריוה ונטולי-סיפוק — וזהו חסר-רוגם הגדול.

כן. הגבר הוא בטבעו חסר. את העיקר הוא חסר. את מתק נועם רחשי הלידה הוא חסר. מאזין הוא ברוב זמנים להליכות עולמו הפנימי ואינו שומע כל רחש, כאילו הגוף שלו הוא מדבר שמם. ולכן הוא תמיד מחוסר נחת ולעולם אינו נח, אלא נע ונד ומטולטל ללא קורטוב סיפוק. הואיל והוא פועל-בטל הנהו הולך-בטל, הלך לעולם, עורך גלות ומשתוקק לחיק-מנוחות. בצל האשה חיק לגבר. ולפי שהגבר משתוקק תמיד לחיק ונצרך לו הריהו הוגה אליו איבה ניצחת. חוק-עולם הוא: כל הנצרך לבעל הטובה עויין בלבו את איש חסדו ומיטיבו, שהרי אין לו חיים בלי זה. ונמצא שזה הוא אדוניו ומשעבדו.

כיון שהגבר נידון לאבטלה ועול דרך ארץ נתפרק מעליו נפנה להגביר חוסן אבריו ולגדל לו מוח חרוץ ומהיר להגות תחבולות נועזות ולהקיף בהגיונו מושכלות דקים, שתפיסתם עולה לו בבזבז רוב זמן. ברם, מושכלות לעולם אינם בגדר מורגשות ומוחשות. אפילו תפיסה יש בהם, ממשות אין בהם וחיות אין להם. טבע גבר שהוא חסון-גוף, חזק-שכל ורחב-דעה, אך קצר-רוח וצמא-נפש תמיד. פעמים ניתנו לו יפירות

והאשה מן הגבר, כי אף מרבית החבליים בנעימים לה הם, קרבתה היתירה למקור החיים ולתפקידי הלידה תאצול לה שפע חן ונחת-רוך ותמסוך עדנה לכל יצורי גיוה. אף אור פניה קורן בזיו ובנועם אין משלם בגבר.

ויען כי גיוה הוא בית היוצר לחיים תבורך ותחונן בחיות יתירה, המפכה בקרבה בעוז ובתעצומות רוב שנות חייה. ואיני חושש לומר שבגלל זאת רעה עין הגבר באשה, מאז ומקדם רעה עינו בה. רק הציץ בה ונפגע, מיד בתנופת-מבט ראשונה עליה עלתה בקרב אש אהבתו לה וקנאת לבו גם יחד. כי האשה, ולא הגבר, תראה חיים טובים לאמתם, חיים של יצירה, שהם חיים של כבוד. האשה, אם לדבר בשפה החילונית, העסקית, של זמננו תפסה את כל עמדות המפתח במעשי הבריאה ולא הניחה לגבר אלא שירותים פחותים במעלה. אדבר פשוטות וגלויות: שוב אין הגבר אלא בחזקת שמש ונושא-כלים לאשה. היא מייצרת מתוך בשרה ודמה, והוא נוטל מן המוכן. חיים מן המוכן הם, כמוכן, נוחים יותר — וזו מעלתם; אבל הם מעוטי-ריוה ונטולי-סיפוק — וזהו חסר-רוגם הגדול.

כן. הגבר הוא בטבעו חסר. את העיקר הוא חסר. את מתק נועם רחשי הלידה הוא חסר. מאזין הוא ברוב זמנים להליכות עולמו הפנימי ואינו שומע כל רחש, כאילו הגוף שלו הוא מדבר שמם. ולכן הוא תמיד מחוסר נחת ולעולם אינו נח, אלא נע ונד ומטולטל ללא קורטוב סיפוק. הואיל והוא פועל-בטל הנהו הולך-בטל, הלך לעולם, עורך גלות ומשתוקק לחיק-מנוחות. בצל האשה חיק לגבר. ולפי שהגבר משתוקק תמיד לחיק ונצרך לו הריהו הוגה אליו איבה ניצחת. חוק-עולם הוא: כל הנצרך לבעל הטובה עויין בלבו את איש חסדו ומיטיבו, שהרי אין לו חיים בלי זה. ונמצא שזה הוא אדוניו ומשעבדו.

כיון שהגבר נידון לאבטלה ועול דרך ארץ נתפרק מעליו נפנה להגביר חוסן אבריו ולגדל לו מוח חרוץ ומהיר להגות תחבולות נועזות ולהקיף בהגיונו מושכלות דקים, שתפיסתם עולה לו בבזבז רוב זמן. ברם, מושכלות לעולם אינם בגדר מורגשות ומוחשות. אפילו תפיסה יש בהם, ממשות אין בהם וחיות אין להם. טבע גבר שהוא חסון-גוף, חזק-שכל ורחב-דעה, אך קצר-רוח וצמא-נפש תמיד. פעמים ניתנו לו יפירות

אילו הפה כוחו יפה לשנות סדרי-בראשית היה הגבר בהבל-פיו החזק משבר וממגר את האשה ועושה אותה ממש אסקופה הנדרסת תחת רגליו, מקור-סיפוק בלבד לנפשו החסרה תמיד, ללא כל מתן זכות לה לקיום עצמאי. אך זה כוחה של האדמה, שהיא תמיד נדרסת וכל באר מים חיים בה צפויה וממנה כל התנובה. אף האשה כך. אמנם, הוא ימשול בה בחמת כוחו בתוקף

והגה הגבר בשכל ובתבונה ובחכמת־חרשים
שאב מרות קדשה של האשה.

ב

רזי לי, אני שולח לשוני בבני־מיני, ואין זו
מדה, שהרי כבוד האדם לנפשו מחייבו לנהוג
כבוד בכל הנברא בצלמו כדמותו. אך את אשר
הריתי והגיתי במחשבתי ימים ושנים לא אוכל
עוד הצפינו. אנוס אני להעלות את צפוני הגיוני
על דפי המגילה. אף איני חש עצמי עוד קשור
ומעורה בזה המין אשר צלמי בו. נתלשתי
מתוכי ונשתי לתי לתוך הגיון האמת האחרונה,
האמת לאמיתה, שאינה נושאת פנים לשום
קשרי־יחס והשתיכיות, אני שייך עוד לשום
זרם, כיוון ואפיק. אני שייך לאמת בלבדה. וכשם
שאיני איש מן הישוב, כך איני איש מן העם,
לא מן הגזע ולא מן המין, אך הנני איש מן
העולם, מן כל העולם, ומן כל העולמות אם
קיימים עולמות אחרים מחוץ לעולמנו. ובשעה
שאני מעלה את הטורים על הגליון אני מעלה
על עצמי כאילו הנני מפרש את שיחתי לפני
בורא העולם ואליו הנני בא בטענה.

אחזור אל הענין. הגבר לא די שנפשו חסרה
תמיד וכליו־בשרו וגעש־רוחו טורדים אותו ללא
הרף, הריהו גם מר־נפש ורוחו עכורה עליו על
שום שהוא חש עצמו מקופח ומבוויש, פשוט,
מרומה. למראית־עין הוא האדון, הכובש, ועל כן
קומתו זקופה, ידו נטויה ומצעדו ברגל גאוה.
אך בסתר לבו היטב ידע, כי האשה צוד צדתו
ברשתו להפיק ממנו את מנת הכוח הדרושה לה
לתכלית הבריאה החדשה, תכלית הנעלה בעיניה
לאין ערוך ממחצבת הכוח עצמה. חכם בעיניו
נמצא פתי הולך שולל. זה שמדמה בעצמו שהוא
כוח הפועל הנהו לאמתו של דבר כוח הנפעל.
משא־נפשו להגיע לשררה ולשפוך את רוחו על
בת־זוגו החלשה ממנו מנחיל לו לרוב מפח־נפש,
בהתפכחו משכרונו להבין, שרק אגל־טל דק מן
הדק ממקור הכוח שלו נשפך עליה ואף אונו
הגברי לא היה אלא כדור־משחק בידי אחד
נעלם המחולל את היצורים. כיוון שהעלו מתוך
תהומו אותה טיפה דקה של מולדות, שבאיזה
אורח פלא, נזרקה בקדומים לתוך בשרו ודמו
דווקא והיא שנטעה בו את אוניו, כיוון שהחטירו
ממנו אותו אגל־חיים, שהוא מותר הגבר מן
האשה, הריהו נופל על משכבו למעצבה. סחוט
ומבוויש, ובבשתו זו ישכב, אף יחרוק שן על מרי
גורלו. כי באין לגבר יתרון על האשה יש בו
רק חסרון.

הכובד של גרמי גיוו המוצקים ושרירי ידיו
ורגליו הדרוכים, אף בחזקת החוקים הלא־ישרים
שנוצרו במאמר פיו. אך לא בכל מערכות החיים
יסכון הבל־פה, תוקף־מלל, להדביר ולהכניע את
היצור אשר הטבע חלק לו כל כך הרבה סגולות
נאות שופעות חיים ועשהו רחם לולדותיו. אף
האשה כלי זינה עליה: חמודות בשריה, שגר
רחמיה וחסדיה, צחוקיה ומאורות פניה. הוא נגיד
בתוקף הצו, והיא נגידיה בזכות חן הצביה
שבה. הוא בכוח והיא בהדר, הוא חותך פקודות
משום שגברא רבא הוא. והיא חותכת חיים
משום שאשה רפה היא, מבשרה ממש תחתוך
חיים להאכיל את הגבר הרעב תמיד, היא תקר־
בהו אליה, תנעימהו מאד, להשכיח לו את רישו,
את תלישותו, את כוחו כי רב האוכל אותו חיים.
וי לו לגבר הרעבתו לעולם ועד, מה בצע
בכל בכל מזימותיו ותחבולותיו? סובב רשע
לצדיק: אף האשה הגבר יסובבנה תמיד להיצמד
לה ולהידבק במקורה שלה בשביל לקשר כל
עצמו במקור החיים, אך שכינת הדביקות תשרה
עליו רק לרגע כהרף־עין. הגבר נחבא בתוך
האשה רק רגע, יחכה שם מעט־קט עד יעבור
חשק ושוב ישוב אליו הזעם על כל מחסורו בו.
כל מזימות לא תושענה לו לעומת האשה,
אשר משימות כה נכבדות הוטלו עליה. טבע
גבר להיות נסוג־אחור, ורק האשה תעשה את
מלאכתה ללא רמיה, תיצמד לה, תשת את הכוס
עד תומה. היא את שרשיה תשלח לתוך תאוות
גבעות עולם, לנבכי קדומים תרד, והגבר רק
יציץ מן החרכים. ובשכר הצצת־ארעי זו לתוך
תהום החרדות והמולדות ישים למצחו ציץ
הכבוד, שהוא הנזר העליון בסולם המעלות של
האנושי, ציץ האב. אב! איזה תואר רם ונעלה
נטל לעצמו הגבר, שם־דבר לכל הזכויות היתירות
שכבש לו בן־אדם בידו החזקה. האב הוא תקיף,
הוא מוריש הוא נוחל, הוא נוכל, הוא ראש
המשפחה, הוא מלך היקום הקטן המכונה בית,
על שמו יקום כל הקן. אילולא אני חושש משום
אבק מליצה הייתי אומר, שהאשה היא בחינת
פרשת בראשית, והגבר כתב בידו החזקה פרשת
שמות, שכן הוא נותן שמות לכל פרי ההילולים
של האשה, הוא כל עיקרו בעל השמות ומניח
המלים. אף מחבר המנגינות והשירים, שכולם
הם צאצאי האשה. זה הכלל: כל בנות השיר
בנות־חיה הן. האשה אוצלת מהודה על כל פרקי
היצירה וילדי הרוח, אין לגבר משלו כלום, אף
כל פרי־רוחו הם פרי בטן האשה, כל אשר הרה

רבי־יתר מן הגבר, ויתכן שאין האשה מסוגלת כלל להרגיש אותה נעקרות, הפוקדת לעתים כל גבר והמקננת דרך קבע בלב הגברים הנאורים אניני הדעת, הסולדים לקבל פירוים מלחם הפנים של החיים במתנת האשה ובחמור דותיה. והרי מצויים גברים שהרגשת הבדידות מטעימתם טעם ממש בעולם הזה, כאילו אין להם כל חלק ונחלה, לא יד ושם עלי אדמות. בדיבור אחד, אף האשה פעמים גלמודה, אבל לעולם אינה בודדה, כי היא נטועה ביקום כצמח, כפרח, כפרי, כבהמה וכחית־השדה. אך הגבר אינו נטע, אינו בעל־חיים סתם, הוא יצור־על, יוצא־דופן מכלל הגבראים, מעין אני לומר, שבעצם אין שני מינים זכר ונקבה, אלא יש מין נקבה בלבד. אך כלל הגברים אינם במין אחד, שכל גבר הוא מין לעצמו. ולכן הגבר בלבדו עלול לשתות, למצוץ את כוס הבדידות. הגבר לבדו שוכן לבדו. משום כן אומר אני, שסורו רע.

הבודד סורו רע, אמור מעתה: הגבר רע. כל מר־נפש הוא רע־לב. והגבר נפשו שבעה ממרורים על שום שלרוב אין הוא חש טעם יצירה. אין שמחה אלא ביצירה, אולם רוב מנין של גברים אינם ביוצרים, לכן שבתה שמחה מקרבם ומעטה קורת הרוח בלבם. ולפי שדללו מעינות השמחה בלב הגבר לכן ינוע וינוד תמיד אחרי השעשועים ומסבאות השמחה להשכיח בסבאיו את רישו, את מיעוט כוחו היוצר. הואיל ובתוך תוכו חש ומרגיש הגבר את מיעוט תרומתו לפריה ולבריאה והוא מכיר בקוטן מעלתו ובפחיתות ערכו, לכן הוא נוהה תמיד אחרי מעשים ובהול לעסקים להודיע לעצמו ולולותה, שגדול כוחו לעשיה ושאין הוא נזור מקשרי משא ומתן עם הבריות. חס ושלום, אין הוא בודד במועדיו, אדרבה, הוא מטופל בענינים והוא שמניע את כל הגלגלים.

מרובים להפליא הגיונות שוא ושקר ומש־פטי־רמיה, דעות מתועתעות ומבולבלות, הנפוצים בעולם כאמיתות שאין מהרהרים אחריהן. אף הדעה, שהגבר הוא בנאי ואיש־מעשה ומחולל עלילות גדולות, יסודה שוא ושקר. שתי מלאכות יש לגבר, שבהן הוא מחזיק ואינו מרפה מהן מקדמות ימות־עולם, והן המלחמה והעישון. בכלל המלחמה צייד, כל מעש־ירצח ושפיכות דמים, שטעמם ונימוקם הוא כביכול טרף לפרנסת בני הבית, אך לאמתו של דבר יכולים האנשים בכל הזמנים להשביע את רעבונם ללא שפך דם, אלא שהם שופכים דמים לשם תחרות ואספורט

אין לגבר כניסה לתוך בית־היוצר של החיים אלא לרגע כהרף־עין, ואף אין זכותו ניתנת לו לפי שרירות רצונו, אלא על פי צו עליון, אשר יעבור את בשרו כרוח־סערה הדוחקת וחובלת בו ומוסכת לתוכו שכרון של טירוף. כיוון שקיים את הצו מיד הוא מושלך מתוך מעבדת החיים. וחילופו באשה, כי היא מכאן ואילך תחוש בקרבה את דופק החיים. לה מתק ההריון וחמדת ההנקה. היא בדמה תחיה את היצור והדם הוא הנפש הנבראה החדשה, ולפי שדמיה נשפכים לתוך היצור החדש, לכן הוא ממנה יחיה והיא תחיה בו.

משום שאשה היא אם היא תבל רחבה ויש בה צד השוה לטבע: מה הטבע חובק ילדיו בחיקו, אף היא כך. ולפיכך גדולה קרבת האשה לטבע משל הגבר, כי רק האשה חשה מבשרה צמיחה, לידה, פריחה, גידול, שגשוג. והטבע כולו לידה וצמיחה. האשה הנושאת ילדים בתוך מעיה כל כל ילדי הטבע שארי־בשר הם לה. ולא כן הגבר, שאינו חש יצורים מבשרו, כי אם חוזה אותם ברוחו.

חושבני שרגש הבדידות במיצוי השכול והמרירות שבו טבוע בגבר בלבדו. אשה מחוברת לבריאה ומעורה בכלל היש; הגבר לעולם תלוש ומנותק ואת מי התהום של הבריאה הוא שותה רק בצינורות האשה, כי האשה חיים והגבר ישנות; האשה יקום והגבר קיום; האשה לשד והגבר כוח; האשה חן והגבר שכל, אך נעלה החן מן השכל, שבכלל החן גם השכל הטוב, הפורה, היוצר, הבונה; ואילו סתם שכל אפשר שהוא שכל רע, עקר, הורס ומחריב. האשה לעולם בנית, כי היא אם הבנים, היא בונה בגופה. אך הגבר בונה רק באמת הבנית, היא בונה בזכות האם.

האשה אם אפילו היא חשוכת־בנים, אפילו היא עקרה לא ילדה, כי היא נושאת בחובה את כל תשוקותיה כולדות, ואף את הגיוניה תשקה ותיניק בדם לבה, תביט בעיניה והנה הן נוטפות חלב להיניק את אשר רצתה נפשה בו. לכן כל אשה היא בחזקת אִם־הבנים ואף בשבתה אל השולחן בודדה דומה היא כאילו שתילי זיתים מסביב לשולחנה. לעולם אין האשה מגיעה לדיוטה התחתונה של בדידות מנוונת שגברים חסרי־נחמה עשויים להשתפל אליה, לעולם אין האשה ערער ועלה נדף.

כל ילדי הטבע שארי־בשרה, כל הבריאה אחותה, אף לרוח הבהמה והחיה תבין ותחוש

הליכות ביתו. מאחר שהגבר העולם הוא ביתו ותפקידו להפליג בדרכים תמיד. לעצמו נטל את העולם הגדול והרחב ולאשה הקצה את הבית שתהיה עקרת ביתו ושומרת על קורת גג, צפויה לו בכל עת ובכל שעה לרווחתו ולישועתו. תמצא לומר: הכרח הוא שיהא הגבר מפליג לדרכים? לא דווקא. ולואי ולא היה רץ כל כך בדרכים לרשת נחלאות לא לו, כי אם שומר על נחלתו ועודר את חלקת אדמתו מורשה לו מאבותיו. אילו כל עם עודר בתוך חלקתו והגברים תחת לחגור חרבות אוזנים במחרשה, תופרים, טוחנים, מזבלים, משקים, קוצרים, זורעים, ולא מניחים רוב מלאכות קשות אלו לאשה כדי להתמכר למלחמות ולשעשועים של תעתור עים באבחת סכינים ובאבק־חכמות, היה העולם בחזקת גן־עדן. אולם קוצרי־דו של הגבר להיות בבוראים הניעז מאז ומקדם להיות בהורסים ובמשחיתים. לעולם הגבר עובר ברוב מעשיו ועיסוקיו, בין בחומר ובין ברוח, על "בל תשחית". אף את עולמות השכל, השירה והחזון הוא בונה על מנת להחריבם. האשה דוגרת על הדברים, מחממת אותם, מצמיחתם ומגדלתם, מטפחתם ומקרבתם, אך הגבר טוחן את הדברים, מכתשם זה בזה, עוקרם וחוקרם וסוקרם ופוקרם ומפרקם. איזמל הניתוחים בידו תחת כף המבשר לים שביד האשה. לא די לו לגבר שהוא בודד לו לעצמו, הריהו מבודד גם את הדברים, מפריד בין יסודותיהם ועיקר עיסוקיו בהבדלות ובהבדלות. חנות.

הגבר הוציא לעצמו שם של נבון. אף זה על שום שאינו בבונים. הוא מבין דבר מתוך דבר, כלומר, גם את הדבר גופו אין הוא מבין מתוכו אלא מברו, על דרך ההיקש שבין חלק לחלק, רצה לומר, הוא מבין חלק אחד שבדבר מתוך חלקו האחר. אך האשה תופסת את הדבר מתוכו ממש, מלפני ולפנים, הואיל וניתנה לה בינה יתירה באמת, היינו, יש בה חוש הדביקות. ובעיקר משום שהיא בת הטבע ושום תכונה מילדי הטבע אינה זרה לרוחה, היא הדבר, היא כל דבר.

אין כדאי להסתיר עיקר ותוך: האשה היא כלי ראשון והגבר כלי־שני, האשה מתברכת ממקורה והגבר שותה ממעינה. לכאורה הגבר משפיע, אך באמת האשה היא מקור השפע. כל גדלותו של הגבר היא טעות עתיק־יומין. הוא תלוש ממקורות המחיה הנאמנים של הטבע. ורעה חולה היא, שאין לו כל סיכוי להשביח את

ותפארת שבגבורה. על מלאכה נמבזה זו מנצח הגבר בכל הזמנים. אף העישון היא לגבר בגדר משלח־יד שיש עמו גם הדרת־כבוד. עמידת הנוי של כל בעל בעמיו לעשן נרגילה, להפריח עשן מפיו, לסלסל תימרות עשן על סביבותיו, להציף את עצמו בענני־עשן, שהם לו בגדר ענני־כבוד. מטבע הגבר לעשן כל מיני נרגילות מיתמרות עשן, נרגילות של חכמה, של דת, של שלטון, של סחר הארץ, של בנין מצודות גבוהות, שאין כל צורך חיים בהן, אלא יש בהן צורך תחרות ותגרות וזריקת אבק של עושר או אבק של נוי, או אבק של כוח. בשני הדברים האלה מלאות תמיד ידי הגבר: באבק ובעשן. כמעט אצל רוב העמים, ובמיוחד העמים האציליים, המתימרים להיות יוצרי דתות ומדעים, עושה האשה בכל מלאכה המפרנסת, כגון שהיא טווה בפלך, מבשלת, תופרת, חולבת, מאכילה את בעלי החיים, ונושאת בצער גידול בנים, אף חורשת אדמה, כללו של דבר, עוסקת בכל עבודה, שאין לעולם קיום בלעדיה, והגבר מתעלס לרוב במלאכות היפות, מצחצח חרבות, משחין קול־מוסים, לוקח את לשונו לדבר בשער, דובר משפטים ומודיע ברוממות לשונו את עליונותו האנושית.

לידי, כל המרוצה והמהומה, שהגבר מכניס לתוך עסקיותו היתירה, מקורן ברפיון־רוחו ובשברון־לבו, בעצב הגדול הן בקרבו. על כרחו הוא מעמיד פנים שהוא עסוק ומוטרד מאד, אין הוא מעיז לשגות בחלומות ולשעשע נפשו בהזיות. אין לו אומץ־רוח להיות רך ומעודן, שמא ינשלו אותו לחלוטין מעל הנחלאות, שלקח בחזקתו מעם האשה. שליט חלש מוכרח לשלוט במוגזם, ביד חזקה. האשה היונקת במישרים ממקורות החיים, הטורחת כל עיקרה לספק צרכים ראשונים במעלה, ממשיים וחיוניים ביותר, זכאית בעיני עצמה לעשות מפעם לפעם שבת בנפשה: לשגות בחלומות ובהזיות, לשקוע לתוך געגועים וכיסופים, להתבטל. הגבר שהוא מטבעו פועל־בטל אינו מעיז להיות בטל. רק מקץ ששת ימי הבריאה באה שבת, גבר שאינו בבריאה אינו בשבת.

אף מתוך הקילוסים שהגבר קושר, אמנם, בצמצום נפרז, לאשה אתה שומע מפיו את גנותו לה. עיקר מעלתה של אשת־חיל, הטווה בצמר ובפשתים, הוא, לפי הדגשת הגבר, שבטח בה לב בעלה. האשה, נתבעת, לפי השגת הגבר, להיות מצודת הבטחון לאיש. להיות צופיה

לידה הוא גורס יצירה ואת האמת שבאמהות הוא מחליף באמנות. תכלית כל סמיו וסממניו היא לא שכחת עצמו בתוך כלל היש, אלא שכחת הזמן, המשמש משבצת לכל היש. הגבר רוצח זמן. בין שהוא נותן עינו בכוס היין ובין בכוס הדם מבוקשו אחד: להרוג את הזמן. ממקור השעמום בא הרצח, שהוא חטאו הקדמון של אדם. הלא כה נמצא כתוב בספר "בראשית": ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה, והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעו. ויחר לקין מאד ויפלו פניו. כי הבל התעלס בשמחות עם גדיים ובניצאן והיה פועה עמהם ומאכילם ומשקם, מדלג ומקפץ בחברתם על הרים וגבעות ויהי כאומן וכיונק להם וחלקו שפר עליו מאד. היו להבל שעשועים לרוב, אך קין לא היה לו עסק בשעשועים, כי אם בלחם, בעבודת האדמה המשעממת, ואל קין ומנחתו לא שעו. ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו. השעמום הוא אבי הרצח.

ג

תמה אני אם נכון עשיתי, שסטיתי מעיקר הנושא, שהוא תהילה לאשה, לספר בגנותו של הגבר, אלא שחוש אומר לי, שאף זו לא מן המידה היא לקשור דברי-שבח לאשה לאחר כל הרעות שמקור מחצבתי גמל לאשה במרוצת כל הדורות ולאחר הביזויים שטפל עליה. כל שבח לאשה בפי הגבר עלול להתפרש כדבר-צביעות כל זמן שאין הגבר מכה על לבו בשמו ובשם כל אבות אבותיו עד לקדמות הזמנים על חטא שחטא המין החזק למין החלש, על כל הגזל והעושה שנהג בו. והאמת היא שמאחורי הגבר תלויה קופה גדולה של עוולות ופשעים, שאם אין הוא בא למרק את עוונותיו הרי שתיקה יפה לו על דבר כל המוצאות את האשה מידו. ומכל מקום דומיה בפי גבר תהילה לאשה.

אף על פי כן איני יכול להתנזר מקצת דיבורים מפורשים על נושא רבי-פגעים ורבי-פצעים זה. רחקה מלבי כל כוונת-חונף לאשה, כשם שאין בי שום מניע הדוחפני לקטרג דווקא על בני-מיני ולהטיח להם בפניהם את כל שקריהם. איני בא לקטרג, אני שופך שיחי בפני דיין האמת. סבור אני שכל דור של גברים חייב לומר וידוי על חטאיו כנגד אמו, אחותו, רעותו ובתו: חייב להכריז ולהודיע, שיש בו רוב עוונות ורוב משוגות, הגורמים לכל המכשלה

מעשיו ולהתקרב אליהם. אדרבה, הוא נעקר והולך מן הטבע התמים והברוך במידה שהוא מוסיף לעשות חיל במדעיו ומתרחק במרוצת הדורות מטבעו האחד של האדם הקדמון.

אין שמחה לגבר הואיל ואין לו מנוחה, ומנוחה אין לו על שום שאינו מתייגע לרוב על עבודה מועילה. מי שאינו במנוחה ובשמחה קל וחומר שאינו באושר. הגבר אין לו בעולמו אלא אושר של חטף, של הרף-עין. אך הסתכלו נא באשה, הנושאת את עוברה בתוך מעיה, איזה רוח חן ותחנונים, רוח של אשרי, שפוך על פניה ואיזה אור-יקרות וזרע במבטיה הלאים, הספוגים כליון-נפש ואהבת-עולם והמשוטטים אי-שם הרחק בין הגבולין של זכרון הכל ושכחת נפשה. מקור האושר בשכחת עצמו. הן רק האשה לבדה נתברכה בסגולת שכחת עצמה עד כדי התפשטות אנוכיותה לגמרי. לא באלה חלק הגבר. לא ידמה ולא ישוו לאשה אף במעט לסגולה זו, מין הזכרים זוכר תמיד, לכן הוא נושא בחובו את קללת השממון, הואיל ואינו יכול לעשות את הנפש אינו במסירות-נפש. כיון שאינו במסירות-נפש אינו מרגיש לעולם טעם אמתי של אהבת-נפש והשתפכות הנפש. אך האשה שופכת את נפשה לעוללה לא רק בתשפוכת דמיה בחבלי-לידה, כי אם גם בקילוח חלבה מן השד, זה כד הברכה, שכלל שהוא שופע ונותן כן היא מתברכת בשפע רב.

אפשר להגיד ללא חשש טעות שצרת השעמום, שפגיעתה רעה כל כך, פוגעת בגבר במידה קשה לאין ערוך מאשר באשה, השוורה בנימי רוח ועידון לתוך הרקמה של ממלכת כל החי. האשה, בדומה לילה, אין לה כלל פנאי להשתעמם הואיל והיא תפוסה תמיד באיזו עשייה של ממש. לעולם היא מתקינה או מגדלת, מצמיחה דבר-מה, היא שופתת סיר על האש או אופה את הפת, טווה או רוקמת, מאכילה, מיניקה, משקה את ילדיה או את הנטיעות. היא באמת עוסקת בישובו של עולם, ולכן דעתה על הרוב מיושבת עליה. מה לה ולמעגל השממון? היא משובצת בתוך מעגל המחולות של לידות והנקות. והיפוכה בגבר, המחפש לו תמיד תחבולות לפרוץ מתוך מעגל השממון, שחוליותיו מתחשלות מדור לדור. אף להוט הוא אחרי סמיר מרפא להעלות מזור-מעט לחולי שעמומו הקשה. וסתם סמיר-רפוי של הגבר סמיר-שכרון הם. כל עליותיו ברוח הן העפלות של שכרון. מיטב הכשרון הוא אצלו בגדר שכרון. תחת

יצרו. אך חוה נתפתתה לנחש קדמון, ועל ידיה נתגלגלה עבירה גם לאדם צדיק תמים. ובשל חוה נקנס מות על שניהם. אין האשה, משמע, נותנת חיים ומכלכלת את החיים בבטנה, אלא היא מייצרת מות. לא לידה הביאה חוה לעולם, אלא אבדן-נצחיים. וכנגד המות, שהמיטה חוה על אדם, מה משקל יש לקנס קטן שנגזר עליה „והוא ימשול בך“?

ברור, לא בא התפוח אלא לשמש טעם ונימוק לשלטון הגבר באשה. ואם כי סמוך לכך נאמר „ויקרא האדם שם אשתו חוה, כי היא היתה אם כל חי“, ויש בדברים אלה משום הודאה במקצת ומשום התעוררות המצפון, הרי השקפת-עולם, כיוון שנבנתה לתלפיות שוב אינה מתערערת על ידי היסוסים קלים של רגישות מצפונית. מצפון לחדוד ונוהג ומשטר לחדוד. העיקר נעשה. קודם לקין נחקק אות הרוצח במצח חוה. היא שהביאה את המות, בדין הוא שירדו לחיה. לאחר כך באה החרטה. לוחש הגבר לפעמים בקול דממה דקה אילו פרקית-שובה, אבל מהי תשובה לעומת חטא? כצל לעומת הגוף. החטא הוא קבע; התשובה צל פורח.

רוגז הגבר על האשה, ובעצם על נפשו הוא רוגז. כל רוגז נעוץ באיזה פחד. רוגז הגבר משום שמפחד מפני המות. ולפי שהוא מפחד מפני המות הריהו מייצר מות. אין בכוחו לעשות נפשות חיות, הריהו עושה פגרים מתים, מלחמות הוא עושה. בטוחני שאילו היה קיים רק מין הנשים לא היו מלחמות נעשות בעולם. אלה שהטבע הפקיד בידיהן את האמהות לא היו מגיעות מדעתן לרטש בטניהן של נבראות בצלמן, הנושאות ולדות בתוך מעיהן. הגבר העקר הקים מזבחנות למולך. הגבר הבנאי לעולם הוא במאי להקים במות לקטילה. הגבר המציא את החרב וחי על חרבו ומרבה חרבות מאחר שעולמו הפנימי חרב ושומם. אין שלום בנפשו, לכן יושבת את השלום תמיד. אין הוא חיוני ביותר במשק הבריאה ולכן שונא-חיים הוא. לבו לא ישכב, המנוחה לא תבוא לעצמותיו, לכן הוא נע ונד ומטולטל תמיד בטלטלת-גבר לרשת ארצות ולהחריב ממלכות. אפילו גבר שאין בו רשע יש בו כסל משום שהוא נטול-סיפוק לעולם. אין שלום לרשעים, כל שכן שאין שלום לשוטים. זהו הענין. עולם הגברים הוא עולם חסר-מנוחה וכמוהו כעולם התווה. ענין חדלון-המנוחה נוגע בשרשי הויתנו האנושית, עמוק הוא ואין בכוח גיבוי הדל לבטאו. חוש אומר לי שבצל

הזאת, המכונה בשם סדר העולם ונוהג שבעולם. סדר העולם הוא מעשה ידי הגברים; נוהג שבעולם הגברים השליטתו בכל דור ודור. לפיכך הגבר אחראי לכל המעשים הנעשים תחת השמש. ואם המשטר האנושי הוא חסר-שכל סימן הוא שהגבר הוא, במחילה מכבודו, כסיל. כן, כסיל, פשוטו כמשמעו. בכל מקום שיש רשע שרשו הוא הכסל. אמן אני אומר, מין הגבר המתיימר להיות אבי החכמות הוא שוטה גמור. בתוך התוך של חכמתו הוא כסיל ובער. תמצא לומר: הרי כל חכמותיו בחוץ תרונה נכון. אבל פנימיותו נותנת האילות את קולה, מצווחת בקול-קולות. תן דעתך ותבין, שרוב שיחו של הגבר, בעל-פה ובכתב, הוא שטות. נשים, אומר הגבר, דעתן קלה. נשים אומר הוא, פטפטניות הן. דעתו של הגבר אינה קלה, כי יש בה כובד, אבל זהו כובד של שטות, עומס של אילות. הגבר אינו מפטפט סתם, אלא בונה השקפות-עולם. הגבר לעולם בונה, בונה, בונה. בונה עולם ובונה השקפת-עולם על בסיס מדעי לגמרי. אבל המדע שלו יש בו תשעה קבים של טפשות. כבר אמרו, שיש שוטה בחרוזים. כך יש שוטה לפי שיטה ובנין שיטה. עצם עשיית שיטה כמין נרתיק לכנס לתוכו עולם ומלואו, את כדור הארץ ואת מזלות השמים, את העבר ואת העתיד, הוא מעשה-שטות. וכך איזון ותיקן וערך וסידר הגבר השקפת-עולם, שאין לה חן ולא שכל. בדבר מעלתה של האשה. לא די שהגבר העביד את האשה בכל המלאכות הקשות, עשק את זכויותיה, קיפחה בזכות הירושה, לא שם את חלקה ברוב מצוות, מנע ממנה תארים, שמטה לקרן-זוית של חדר-המבשלים, נעל בפניה את היכלי המדע, הקצה לה עזרה מבודדת אף בבית התפילה, עמד והיבר שיטות מדעיות, דתיות ואמנותיות, למעט את דמותה של האשה, להכהות את זיוה, לשוות לה צלם פגום מצלמו שלו. את רוקן שם בבאר מים חיים. ויש שהרוק משמש לו סממן-דבק לחבר את חלקיה הרופסים של השקפת-עולם על טבע האשה ושורש נשמתה.

בפרשה ראשונה מספר בראשית מסופר, שהנחש השיא את האשה לאכול מפרי עץ הגן — ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל. הדברים שקופים למדי. אדם מטבעו היה תם וישר. בחוה מקור המכשלה, מסתבר שהנחש ניסה תחילה דברים אל אדם, ואלא מה? לא ניסה? כרכר הנחש מסביב לאדם ולא הועיל כלום. אדם תקיף בדעתו, אדם גבור הכובש את

לכאורה הן בריות רגשניות, אף על פי כן לא מצאנו אשה שהניחה את רגשה הנשיי המקופח כיסוד וכבסיס להשקפת־עולם, המפיצה שנאה גזעית למין הגברים, ואילו גברים נתפסו לשרי־רות רגשם להשמיץ את האשה בבתי־שיר וב־סעיפים של שולחן־ערוך כנסייתי, אסכולתי, ואפילו פילוסופים, הדוגלים בתבונה הטהורה, לא משכו את ידם ממלאכת הביזוי לאשה.

כל הבריאה זירה של קרבות והחיים מאבק בלתי פוסק, ובדו־קרב של שני המינים לעולם הגבר פותח בדבר, הוא התוקף, הוא הגזול והוא היורש. האשה מתגוננת, ועל שום כך דווקא שהיא מצווה תמיד להיאבק על נפשה וצפויה להיות מותקפה, עליה להשחזו בלי הרף את כלי־זינה, מה עשה הגבר? עמד והכריז, שהאשה זוממת לו לבלעו ולהשחיתו, אף זו תחבולה בדוקה היא בידי תוקפנים להוקיע את פחדו של מי שעשוי להיות טרפם, את נפתולי העריות האוחזים את קרבנם למראיהם, כעין מזימה רעה, כמעין רשת לצודם, כל עריץ לפני שהוא מניף את שוטו, הוא שולח את לעגו או לעזו, לא די לו שהוא דש את בשר הנגזל, הוא דש גם את נפשו לעפר ושופך את בוזו על נשמתו.

אף החכם מכל אדם והנאור בגברים, לא קם על נדיבות בשיחו על האשה, לכאורה שת לה חלקות בלשונו בפרק אשת־חיל, אך צא וראה, כל מחמאה ששפת לה כאן, יש בה טעם של ממרורה, ואם אין ריח של סחר־מכר עולה מכל הפרק הזה, אשה סוחרנית, כפי שדמותה נצטיי־רה בפרק „אשת חיל“, אינה עשויה להעלות חן בעיני איסטניסים ומשיבי־טעם כלל וכלל. בפרק קצר זה נתכנסו רב מדאי מלים סוחרניות וניבים של מקח וממכר בשכנות עם האשה, שחנה על הגבר רק כשהיא נשקפת לו בה בצורה דווקא המשעשעת את חוֹנו, כגון שהיא יונה זכה, נסוכה חלום, רכה, ענוגה, אצילה, לא מתפלשת באבק החולין, וכאן התקבצות כל החולין יחדיו. צמר ופשתים ושלל ואניות סוחר ולחם וטרף וחוק ושדה וכישור ופלך וסדין וחגור ולחם וטוב סחרה ואף בלילה לא יכבה נרה, ולא נתקררה דעתו של מחבר הפרק עד שסיים את הפרשה העסקית של האשה בגילוי־דעת: שקר החן והבל היופי, כלומר, את עיקר כלי־זינה של האשה פרק מעליה, לא נותר ממנה אלא יצור מושך בעול, חמור גרם לגבר, בטח בה לב בע־לה, בלי משים גילה המחבר מסתרי מהותו של הגבר: חלש הוא בתוך־תוכו, מהוסס, מזועזע

המנוחה בצל החיים. מי שאין בו ממידת השלוה הוא רע, רע לעצמו ורע לזולתו. אך הגבר לא בא מעודו בסוד המנוחה הרחבה, הטובה, שיש בה שמינית של עולם הבא, ומי שאיננו, לפחות, מעט שבמעט בן עולם הבא אינו מסוגל ליהנות אף מן העולם הזה. רק האשה טועמת קורטוב עולם הבא בעולם הזה הואיל ובחלקה נופלת לעתים מנת־שלוה, שיש בה נ"ט בר נ"ט של נצח, אשה הרה, מיניקה או כנוסה לתוך מעגל האהבה במחיצת אלוף נעוריה, מוצא אתה בצלם פניה איזה אור־צחצחות, שקרניו מצטרפות לאותיות האלפא־ביתא של שלוה, אך אין מנוחה לגבר.

אין מנוחה בגבר, שלבו ערוך כתפתה בוער באש אהבה קצרת־רוח ובמוקדי שנאה נקמנית. אגלה רעיון כמס בלבי עד גמירא, הגבר שונא את האשה על שום שהוא אוהבה והוא אוהבה לבעבור ישנאנה, הוא מנעים לה זמירות ודברי־חונף לרוב בבתי־שיר ובמשכנות־דודים כדי שימרר לה לאחר כך עד בלי די, בשכר ירח־דבש אחד שהוא שופת לה, הריהו זורע בה קוצים כל שנות חייה, מיים רבים של מתק מחמאות בפיו לא יכבו את אש העברה, שהוא נוטר לה בלבו, היטב ידע שאין לו חיים בלעדיה ושרק מבארה ישתה, לכן כה ירגו ויתקצף עליה ולא ישבע נחת עמה, גזירה היא, כנראה, שכל יצור אנושי ישלם רעה תחת טובה, יש תקופות, שבהן הגבר נושא כביכול ברמה דגל האביר, אך וי לה לדולציניאה גם מדו־קישוט, סופה לנחול מעמו קלון, אם לא בוז ומשטמה.

ובכלל איני אומר, שלב האשה חף משנאת־גבר, או שהוא טהור ומרוחץ מכל קורטוב פשע או איוולת, או שהיא כולה מלאך לעומת הגבר שכולו שד, אני רק זה דברי: האשה על כל חולשותיה ופגמיה אנושית יותר מן הגבר, כלומר, טבעית יותר, אין היא טלית שכולה תכלת, הרי אף השמים לא זכו תמיד כעין הת־כלת, אך קלקלותיה וחטאיה הם בחזקת עננים המכהים את זיוה, ואילו השחור ואף השחור מני שחור הוא צבע היסוד בגבר, עצם הרקיע והרקע שלו, לעולם אין האשה עושה שנאת־גברים פולחן לעצמה, אף האשה המרושעת הוגה בסתר לבה כבוד לאיש, נוהגת בו יחס חיובי, כלומר, רואה אותו כמחוייב המציאות, אולם גברים רבים בזים לאשה, שוללים אותה בשרשה ומניחים את מציאותה כמין טעות הדפוס של הבריאה, נשים לא הקימו שיטה מדעית לשלילת ערך הגבר.

שחורה בדבר חוה והנחש. זו היא אגדת שיטנה ומשטמה, ההופכת כל מקור שפע באשה למגרעת, כל חזון בה לרזון, כל יופי לדופי. אף ברכות שדים ורחם הפך לה למעין קללה, והוא ששם בפי הנעלם קול-קריאה, שמקרי כל הימים עונים בו את כחשו. שכך נאמר לאשה מפי הגבורה, בהגיון הגבר: בעצב תלדי בנים. בעצב? כל דברי ימיה של האשה עומדים ומ- צווחים: לא נכון, לא בעצב, כי אם בששון ובשמחה. הלידה היא פיסגת אשרה של האשה, ראש שמחתה, מרום שאיפתה. „בעצב תלדי בנים“ פסוק זה טבוע כולו בהגיונו הרופס של הגבר, ברוחו הכושלת, הלא בוטחה אף לרגע והלא בטוחה אף בדבר. כל משפטי הגבר על האשה מהרהורי-לבו נאמרו, מתוך לבו הערל יצא, מחביון לבו הריק מאושר שפעו. לעולם מקנא גבר באשרה הזך של האשה — לכן ידליח, יעכר, ינבל.

ד.

שואל אני: מפני-מה לא שמענו בכל דברי ימי העולם האנושי אף פעם אחת קול יוצא ממעמקי המצפון הגברי: אדם, אי חוה אחותך? ומפני-מה לא נמצא טוען לחוה על היד שנש- תלחה בה לגרשה מעל במות תבל אל ארץ- גזירה שמאחורי התנור והכירים? תולדות החב- רה האנושית נכתבות, כאילו באמת חי וקיים רק מין הגבר והוא אדון כל העולם. השמים שמים לה, והארץ נתן לבני-אדם. לבן-אדם נאמר ולא לבני-חוה. מין אדם סתם על שם אדם ולא על שם חוה נקרא. בכל מערכות החיים, ואף בצילום המערכות האלה בכתב ובלשון, מושל הגבר בכיפה. אלה תולדות יעקב יוסף. כל התול- דות הן ליעקב ולא לרחל וללאה.

ואכן נוהג הגבר בעולם כבתוך שלו. לו כל הנחלה; עליו כל היחש; עמו חלקת מחוקק, בכל הוא יורה, הוא ידון. ברוחו נתחבר כל שולחן-ערוך והוא יושב ראשונה בכל מלכות, לא רק מלכות המדינה, כי אם גם מלכות השירה והחזון. המעט לו שירש את האדמות לעצמו וחתם את הגוילה בגושפנקה של חוק ומשפט ממקור ההלכה, הטיל את ידו החזקה גם על האגדה ללושה לפי שרירות מאוייו מתוך בצק יצריו הרעים. הייפלא הדבר, שאין אף אגדה אחת ממוצא גברים, שלא הוטלה לתוכה מכשפה, או כל אשה מירשעת סתם, כגון אס-חורגת, להיות בה נפש פועלת ראשית? זה הכלל: כל אגדה

ומטולטל, האשה נררשת להיות משענת לו, עוגן הבטחון.

„אשת חיל“ היא פרק הסיום של משלי, מעין חתימה של פיוס, פיצוי-מה לזו, שהבז לה עובר כחוט השני בכל פרקי הספר. משום שהיא הזרה, הנוכלת, מחליקה אמריה לנער פותה, תם וישר, „שמעו בנים למוסר אב כי לקח טוב נתתי לכם“ — קורא המחבר, ללמדך שממקור האב בא כל הטוב, ואילו האשה היא מקור השחיתות והפיתויים, היא פורשת רשת ובה משכן הטומאה. כל הדתות מוצאות באשה שפע רע של סיטרא אחרא. לא כמו מטיפי-מוסר ומגיד-מישרים מבין עם הגברים אלא להזהיר את בני הנעורים מפני עוצר הרע שבאשה. כל חכמי הגברים דיברו לשון הרע על האשה וספרו בגנותה, בגנותה של מי? של אמם הורתם, של אחותם, כלתם ואשת- חיקם. הניעו בכברה את חכמת כל הדורות, שעי- קרה גברים הרוה והגוה, והגידו לי אם מצאתם מנין חכמים, אישי-הגיון, המעלים על נס את מעלותיה הטובות של האשה, המליצים לישרה. להוציא מכלל זה פייטנים של כמה דורות, שגמ- רו את ההלל על נאהבותיהם. אך אין מביאים ראיה ממיטב השיר, משרורים דרך כלל שטופי- דמיון הם. כיוון שעיקר מלאכתם זמירות הם ממילא מנעימים ומתוך שהם אומרים שירות הם מווגים גם תשבחות. ואף הפייטנים הללו אינם מרימים כוס-תשבחות לאשה הכוללת אלא לרעייה הפרטית, בחירת-לבם ומלכת-תשוקתם. הם נוגעים בדבר — ולכן אין לדיבורם כוח מטהר של וידי וחרטה. לא לפי יחסנו לפרטים נישפט, אלא לפי טוהר שיפוטנו על הכלל ועל המין. אך הגבר בתוך תוכו הוא כופר ומין לגבי מין האשה.

הוא כופר ומין הואיל והוא לא רק ערל-לב, כי אם גם ערל-הגיון לגבי כל המוצאות את האשה, היינו, לגבי כל עולמה הפנימי, זוהר רוחה וסבלה הנפשי. ואין לך מופת חותך לכך מאותה איוולת הקשורה בלבו לנבל את פיו, לא די בלשון הרע, הריהו בוחר לו גם לשון מגונה. וכלום יש לפחות מנין מצומצם של גב- רים שאינו שותף לגנות זו? חכמים והדיוטות, „פני“ העדה ונערי הרחוב, אברכי-משי וחדלי- אישים, מחברי ספורי-עגבים, ואפילו נזירים ופרושים, כולם דשים בעבירה זו. כל פי-גבר הוא ביב-ניבול. לא די לגבר שהשחיר את חיייה של האשה עמד והתקין על אודותיה אגדה

בים על מקרי כל דור ודור, ולא מצאתי קול שוועת החרטה, קול קריאת המצפון, לבקש כפרה וסליחה לו אף על שמץ מעט מן העוול שעולל הגבר לאשה בהרס נפשה ובחילול שמה, בכרסום שרשי נשמתה ובהשמצת זכרה.

כי אפנה לקדומים ואדרוש לראשונים — ומי קדום וראשון לכל הגיון באדם מספר הספרים? — אראה תפיסה זולזנית באשה להבהיל, להקפיא בכי דמי. שני מלאכים באו סדומה בערב ולוט יושב בשער סדום, ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה. כיון שלוט הביא את המלאכים אל ביתו מיד „ואנשי העיר נסבו על הבית“, „ויקראו אל לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאום אלינו ונדעה אותם“. ויאמר לוט „אל נא אחי תרעו, הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליי כם ועשו להן כטוב בעיניכם“. מעשה לוט בסדום סימן הוא למעשי גברים בכל הדורות. הפקר הבת. הפקר הבת להציל כבוד המלאך. הפקר הבת לרומם כבוד האל, הפקר הבת להעלות קרנו של הגבר. הה, סדום, את עיר ואם במנהגך עם הבת לכל עיר בכל ארץ ובכל זמן. מפקירים את האשה לאל, למלאך, לשטן, לכל גבר המתאה תאוה. אין גבר אוהב את האשה אהבה של חמלה. של רחמים. של כבוד. אין הוא חומל אותה. שאילו היה רק זיק של רחמים מתלקח בלב הגבר היה כורע ומשתחוה לפני האשה, לפני הדר חנה, מרי סבלה, קשי שעבודה וטוהר מאוייה. שכן אשה ביסוד ובשורש, בגנוי נפשה, בלב לבה, משתוקקת לטהרה. אין לאשה גלגל אלא אחד, המניע את חיי נפשה, והוא דביקותה בקנה, אהבתה לגזלית ונאמנותה לזה שפרש עליה את חסותה. אך גבר אינו מבין לרוח האשה, אינו שומע לצקון לחשה ולעולם אינו מאזין לרחשי הגיגיה הטמירים. לעולם לא, אף בדברו אליה חלקות בלשונו נפשו נפתלת בקרבו. אין גבר אף אחד אשר לא יבזז בסתר לבו לאשה ואשר לא ישפוך עליה גם בגלוי בוז נדיבים מעודן. אפילו מוגייל שבגברים, נכים ומנוכאים שבהם, משתחצים במחשבתם לאשה. כל גבר ציר מעיניו רהב באשה. מקדמות הזמנים ערך הגבר את האשה, חוננה וכוננה לכלי שרת למלא בו כל משאלות יצריו הרעים. את גן ההספרידות עשה גן־שעשועים.

ידי רושמת את הטורים במגילה ושני טורי שיני נוקשים זה בזה. כל חילול באשה מן הגבר הוא. אך המין החזק לא אמר די בחילול. וזון

ממוצא גבר רומזת לנו: חפשו את האשה, כי היא מקור כל מכשלה. אגדת חוה והנחש, המסר פרת בספר בראשית, היא אגדה למופת, אם האגדות.

אך מה כובד ומשקל לאגדות הרעות, שנוצרו בדמיון הגברי לעומת אגדות הבלהות שנוצרו על ידי מין הגברים במציאות ממש לחבל באשה ולהגיע לידי דכדוך צלמה וביזוי מינה. וכי מי אם לא מין הגברים הקים את מוסד החיי לולים של הקדשות? אכן, כל לב ערל הוא גם רב־תהפוכות. ולכן הוא הגבר, שהרים את האשה למעלת כוהנת, ואֶסְטָאלה, בתולה קדושה, לשמור על אש הקודש, הוא שהורידה לשאול תחתיה של הקדשה והפרוצה. אוי לאשה מיצרו של הגבר ואוי לה מדמיונו היוצר לשוות לה כביכול צורת כרוב ומלאך זכ־כנפים לשמור על אש הקודש. כי על מעט הכבוד שחלק לוֹאֶסְטָאלה היה עורך לה גיהנום אם חס ושלום סתה מעט מאורח־חיים הערוך והמתקן לה ונכשלה בשוגג להסית דעתה מן האש עד שזו דעכה כליל. שפטים איומים נכזנו לה. בשבטים יסרוה; חיים קברוה. והרי מניין של בתולות הקודש הגיע לכל היותר לשש. ואילו לקדשות לא ניתן מנין גדולים חקרי לב הגבר, כל פעם שאני נותן את דעתי על דרך גבר באשה ציגה של טירוף פוגעת במוחי. איככה נהיתה השערוריקה הזאת, איככה משתוללת היא בכל תולדות אדם וחוה ורעם לא המם את הנברא האנושי וברק מן השמים לא הופיע לשרוף כל משכנות אנוש? פעם ירד מבול יען כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. אך כלום לא השחית הגבר את דרכו באשה בכל הדורות שאחרי המבול? פעם נבללה שפת כל הארץ על חטא מגדל בבל, שביקשו לבנותו וראשו בשמים. אך גם אחרי המפולת בבבל שם הגבר את קנו במרום בשביל להוריד את האשה לדיוטה התחתונה של שפלות וביזוי.

שמן הגברים סובל תופעה נתעבה זו של השמצת האשה בגייתה לא להקים ממנה זרע ולא להידבק בה באהבה וברחמים, שהוא מכל־כל חרפה תפלתית זו, שהוא גם מעודד ותומך את כל אבירי הקלון בזוי אמנו, שהוא הכניס את הטומאה הזאת גם להיכל־קדשיו, ולא עוד אלא שבתקופות הנבזות בדברי ימיו גלגל את הקלון גופו לתוך חמדה קדושה — מי יגיד לנו פשר הבלהה הזאת? חיפשתי בכל כתבי הקורות בעם ועם, בכל פרקי השירות וההימנונות, הסוב־

אות הנהו. היצור הנשיי האמזוני מה רב מתקן. ורב ממתקן מרורו, שאף הוא מתוק הנהו. וכעוצם מרורו עוצם מריו. ובוזו עז ואמיץ אף ממריו. זה בוזו לגבר השאפן, התוקפן. אילו קם והיה בבשר ובדם היצור הנשיי הזה! או אז אף אני אקרא: אשרי! אשרי שקם גואל הדם לאשה. אשרי שהטבע עצמו יצר את תשובת-המשקל לאחר שהגבר לא נתעורר לעשות תשובה על רוב חטאיו ופשעיו לאשה. אשרי! ואני מה אשר תוקק לומר אשרי, לומר פעם אשרי שככה לי, אם גם וי יהיה לי.

תמצא לומר לא היתה אמזונה בימי-קדם, עדיין לא בטלו סיכויינו כי תיוולד לעתיד לבוא. מן הדין הוא שתיוולד לעתיד לבוא. ואין זו כלל גזירה, שמה שלא היה לעולמים לא יהיה עד אחרית הימים. אני לגאולה ולתמורה עיני נשואות. ואם לא גאולה, תמורה מכל מקום תהיה. תמורה באדם, תמורה בגבר, תמורה באשה. הלא היתה תמורה לפנינו, שאדם קדמון נבקע לשני פלגי-גוף. אין זה מן הנמנע שמקץ ימים תתחולל שוב תמורה והאדם יברא בריאה חדשה. חדש הגבר וחדשה האשה, כל פלג-גוף שלם לעצמו. נושא ומכלכל את עצמו, יושב על מלאת, ממקורו מתברך. כל שנקרע יהיה מתוקן.

ה

אשא עיני אל ההרים, הררי קדומים, לראות מאין יבוא עזרי, עזרי שלי הגבר, ראש פתו אכזר, לחלצני מטיט היון של פשעי לאשה. הרבה חזרתי על אגדות-עמים ושיחות מני קדם למצוא רמזים דלים לפחות מהגיון-לב גבר תוהה על דרכו באשה, בני-רשף דלים ממוסר-כליותיו על חטאיו לאמה, לבת אמו, לאם ילדיו — הרבה חזרתי ולא מצאתי. אף חיפשתי במטמונים בכל צפונות העתים שעברו בתולדה האנושית, רמזי-מרי באשה, אותות לחמת מריה, למרי גאונה, לגאון זעמה, לחפצה כי עז לשבר ול-מגר רהב קדמון — וכמעט כבר נואשתי באין נמצא דבר, אשר יאמר עליו כי זה הוא האות או הרמז. אך לפתע — ברקאי! צף ועלה בזכר רוני צלם הדמות אשר לאטלנטה בת מלך אר-קדיה ותחי רוחי.

אטלנטה, נאמר לנו בלחישת מפי אגדה יוניית אחת, ינקה מכלב שדיה של דובה. כש-גדלה סירבה להינשא לאיש משום ששנאה את הגברים תכלית שנאה. כך פשוט ובקיצור.

לבו השיאו לעשות את החמודות שבאשה ענין של פרקמטיה. נפשי סולדת, אף ידי סולדת להעלות פשוטו ומיאוסו של דיבור זה בכתובים. „איש כי ימכור את בתו” — כך בפשטות נמצא כתוב. נוהג שבעולם, איש כי ימכור. נוהג שבעולם שהגברים הם אדוניו. אות קין כבר נחקק בנפש האשה מששת ימי בראשית — והרי גם אות קנין בבשרה. קין, קנין וקנאה — הכל לאשה. הגבר מביא בכל התחבולות את דיבת האשה רעה. הוא שמשון והיא דלילה. לו תלתלים, ובידה מספרים. לו חידתו והיא חורשת בעגלתו.

דברי ימי האדם ערפל תחולתם. דור לדור לא יספר את קורותיו כמו שהן. כל התולדה האנושית, שנכתבה, אגב, בידי מין הגברים, מזור-יפת, מסולפת, ממותקת, מבוימת, מתופארת, היא כולה פלסטר. השקרים מצווחים בכל המרגילות ומן האמת מגיעים אלינו הדים עמומים בלבד ברמזי-אגדות ובפירושי-שיחות מני קדם. מה מעט, למשל, גונב אלינו על האמזונות, האם באמת היה שבט האמזונות חי וקיים או רק משל היה?

אני מדי אהגה בשבט זה לבי יפחד וירחב. אומר אני: אפילו אינו אלא דבר-אגדה הוא לי למשיב-נפשי. ויש אשר אקרא בעוצר-שמחה: הבו גודל לאותו אלמוני שהמציא בלהטי דמיונו שבט יפה-חן ושגיא-כוח זה. ואם גבר בעל-דמיון היה יוצר האגדה הזאת, סימן הוא שזיק של מצפון עודנו מהבהב בלב הגבר. שבט האמזונות אם לא היה ולא נברא מן הדין הוא שיוצר האדם יורידו ממרומיו ויתן לו מהלכים עלי-אדמות, שיהיה עצם מציאותו גמול ופיצוי, גמול מעט ופיצוי כל שהוא לאשה על כל העל-בונות והביוזיים שנפלו בחלקה מידי הגבר. ואם יוצר העולם לא ברא את הנפש הנשיית הגאיונית הזאת ראוי לו לאדם למלא מקום הבורא ולטפח ברוב תחבולות התבונה יצור נשיי חדש זה, כדרך שהוא שוקד ביד חרור צים להרכיב זן של פרי לא היה עדיין ולהביא על ידי הרבעה לעולם בעל-חיים מעולה, שאין משלו על פני ארץ רבה.

אני לאמזונה! אני ליצור האמזוני; ליצור הדור-נאָה זה, אשר חווי-קדם הרוהו והגוהו ועד ימי אחרית נצפה לו. כל גבר נאור, המיצר על הקלקול המוסרי של מינו צפה יצפה לו. זה יצור נשיי, אשר חלקו בפרשים, אשורנו ואייחל לו, אם גם רחוק הוא מאד, ואם גם נמנע המצי-

גבר, לכן כה עצמת וכה גברת, לא חסרת מאור מה, לכן משלת על הכל.

אגדת אטלנטה, יקרת לי מאד, נכבדת עלי עד בלי די. שתיים טובות פעלת לי: הרימות את קרן האשה מדור ועד דור, כי אי אז אי פעם דיברה חוה אל אדם בשפת הכוח, בשפת עוז ותעצומות, אשר רק אותה כבד יכבד הגבר. אף זרקת לתוך לבי גץ תקוה ואמונה, שאולי הגבר, בשעת רצון, בצלוח עליו מוסר כליותיו, הרה והגה מדמיונו היוצר אגדת-כיפורים זו. אך, אהה, מות-חטף נגזר על כל ילדי האגדה. ואם מבית היוצר של הגבר יצאה אגדת-אטלנטה הלא נבוש ונכלם לראות קוצר-רוחו של הגבר, קוצר נשימתו, לעמוד מעט-קט ולשרת לפני אלהי הטוב. חטאו עומד זמנים ארוכים, ואילו וידויו עד ארגיעה. רק פתח הגבר את פיו להת-ודות ומיד חיבל בוידויו ושב לסורו הרע. או כי בכוונת מכון מזג לנו תחילה מעט שמן רך של רגש ישר ונכון על מנת להטיל לתוכו לאלתר זבוב מבאישי.

וכך עלה גם לאגדת אטלנטה, שהבאישה מתוכה חיש מהר. לכאורה ביקשה האגדה לת-נות מהלל האשה ולספר גדולת מעללה, אך זבוב הבאזשים מזמזם בכל הקפלים של סיפור המעשה, תחת תהילה לאשה יצאה תהלה. וכי מה טעם ינקה אטלנטה חלב משד הדובה? הוה אומר: יד אשה רעה בדבר. האשה הרעה, בת נעוות המרדות, האכזרית לאין שיעור, המקשיחה את לבה לאפרוחיו הקטנים של הגבר, יתומים ללא אם, האשה המרושעת הזאת, ששמה הכולל הוא אם חורגת, היא נפש-השתיה של כל האג-דות, שרובן ככולן נוצרו בדמיונו הפרוע, הנ-גוע פניות ומשפט-ירהב, של הגבר.

חושבני שאין כמעט אגדה טובה אחת בלי איזו אשה רעה, בין שהיא אם חורגת ובין שהיא סתם מרשעת או מכשפה. ואם אינה לא זו ולא זו הריהי בכל זאת דורשת אל המכשפים והיד-עונים. חזקה על האשה, שיש לה עסק במעשי-כשפים — כלל זה, הבדוק ומנוסה אצל הגברים, משמש לו קו מנחה בחיבור אגדותיו.

מכאן אתה למד עד היכן מגיעה צרות-עיניו של הגבר, המתיימר להיות רחב-דעה, שאף באגדותיו הוא עושה נקמות באשה. לא די לו שידו תקיפה בחיי המעשה יום-יום הריהו בא ביד חזקה גם על האגדה לכבשה לעצמו. היטב חרה לו לגבר, משמע, על האשה, שהטבע העניק לה ברכות שדיים ורחם וקשר לראשה כתר

יישר כוחך, אגדת-קדומים, על שיחך הבהיר והנמרץ. היא שנאה אותם תחת כל האהבות אשר העניקו בנות-מינה בכל הדורות לבני מין הטורפים, אשר לבוקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. האגדה במרוצתה תוסיף לנו רמזי-לחש, שלב אטלנטה לא לבד נקע מעם הגברים, כי גם אדרבה שם בהם את מעיניו להגות להם איבה ניצחת. לא הסבה את פניה מהם, כי אם הסבה אליהם את חמת זעמה. ואת, אטלנטה, שובי שובי ואחזה בכ. הלא את במו ידיך מחצת את החזיר הענק מיער, אשר רמס את כל הק-מות ואכל את אשכולות הגפן יחד עם הזמור-רות וכרסם את פרי הזית, בו יכבדו אלים וא-נשים. את לבדך, תשיח לנו אגדה ביפי-ניב, שרית עם האימתן ויכולת לו. במו ידיך מחצת ראש חזיר ענק והפלת אותו חלל. בשתי ידיך נדמו למטילי-ברזל. גברים רבים נאבקו עם החזיר מיער, גברים רבים, אשר שם להם בגי-בורים, גברים יודע-צייד, ולא יכלו להכניע את חית היער. הגברים זה כוחם להיאבק עם מלאכים ואראלים, לערוך קרבות בין משפחות האדם, לקומם גוי על גוי וממלכה על רעותה, להפוך ערים וארצות לעיי-מפלה, אך נבצר מקהל הגברים הגדול להכניע בן-שחץ אחד, חזיר מני יער, עד שקמת את אטלנטה בת מלך ארקדיה ומחצת את החזיר, הממת אותו ולא יכול עוד קום. וזה דברי אני, כותב המגילה הזאת, על מעשה-פלא אשר זממה וגם ביצעה אטלנטה בת מלך ארקדיה. רוח-גבורה צלחה על אטלנטה להפיל את בן השחץ, רוח-גבורה השופעת ממקור השנאה הניצחת, אשר פעמה את אטלנטה, לראש כל בני-שחץ, לנאור בקה-לם, אשר כגודל רשעותו עוז תבונתו וערמתו וכחוזק גרמי-גוף ומלתעות שיניו וצפרניו השור-טות עד זוב דם, כן הוחדו שיני הגיונו והושחזו צפרני שכלו להינעץ בבשר טרפו ולדקור את נשמתו. ממקור בוזך לגבר, אטלנטה, נבעו אוניך העצומים לחולל את העלילה אשר נבצרה מקהל הגברים יחד. בגאונך, אטלנטה, בעוז קוממי-יותך, בגעש מרייך, שטפת ועברת רבדי-זמנים עד לקצות הקדומים ועד לחביון הקדמון, בטרם ניצבו גבולות המינים. אז בימים האחד לא נחצה עדיין לשני פלגי-גוף, המפזרים כל אוניהם במ בתשוקות-בשרים ובכליונות-נפשות, באה-בות נגלות ובמשטימות נסתרות, בכיסופים, אשר כל כוח נמס בהם וכל אילות נמוגה. אט-לנטה, יען כי עקרת מלבך כל שורש חמדת-

האבירית של הגברים בכל עת. רבות בנות עשו בוודאי חיל כאטלנטה, אך לא לידיהן הגיע השלל. השלל נופל בין כך וכך בידי הגברים, השומרים לעצמם תמיד את הבכורה.

אך אני הגבר, אשר לבי רחש דבר-יודי לא ימוט, לא ישונה, לא יסולף; אני הרושם במרגילה הזאת פעימותיו של דופק מצפוני; אני המחבר את אותיות הכתב לפרקי-צוואה, מכריז ומודיע בקול מלבי: לא לגבר הבכורה, כי אם לאשה. בכל מערכות החיים לוקחת האשה מנה אחת אפים: בסבל, בעמל, בגבורה, ברחשי-נאמנות, ברגש הדביקות, בעוז האהבה, בהתמדה של מתן הנפש, בכוח הויתור על משאלות האני, בחמדת הקרבן, בחכמת הסעד ובאמנות הרחמים והסליחה. יען כי לאשה הלידה, לכן חיים עמה ועל שום שלה החן, לכן בה מקור החסד. כל בשריה שופעים חסד ואך אמת יהגה חכה. היא אמת תדבר, כי מלבה תצאנה מליה, והלב דובר אמת תמיד. רוח האשה מחצבתו בלבה, והלב נצח לא ישקר, אי לזאת את אשר תאהב עליו תגיד, כי גורלה הוכיח אותו לה מששת ימי בראשית ובו תשים את כל מעיניה, המפכים תמיד ממקור לבה. האשה באהבתה לא יהיו בידיה איפה ואיפה לומר אי מי פה ואי מי פה, כי עצמת כיסופיה לשלימות, לאחדות הנאמנה, לאחד ואין בלתו. האשה נשמתה שפוכה ביצורי גוה, לכן — אף חיי הבשרים אשר לה הם חיי-נשמות. כל סגולותיה, וחמדותיה נצררו בצרור האחד. לא תעשה פדות בין כוח לצדק, יופי לאמת, בשר לרוח, בין מתת ללקח טוב. כל בה הוא בחוברת האחת ובהתחברות עם האחד בחירה. מכל מחשכיה וחשקיה יזלו טללי-אורות של נשמת אנוש. כל מתת בה הוא לקח לה ואת רוחה תתן תמיד עם גויתה.

רזי לי. ראש אונים לגבר מקור רפיונו הוא. על שום שבפלגות הקדומים לקח לו האיש פי שניים בכוח-גוף ובחוסן-שרירים ואף בתוקף-שלטון הוא נמצא נפסד. במקום שאתה מוצא מותר הגבר מן האשה אתה מוצא את חסרונו ורפיונו. על שום שחוק הוא, הריהו שונא בנפש לאשה. לעולם שונאים החזקים את החלשים, ולא להיפך. כי מקור הכוח והחזק שופע כאבים ומצוקות לאין שיעור. על שום מה ישאג האריה וינהם הזאב, אם לא על יתרון כוחם וגבורתם. המחבל בהם? החזקים שופעים תמיד קנאה ושנאה למראה החלשים. צופה ומביט זאב בכבשה זו, הלוחכת עשב מעט וטוב לה ונחת לה —

האם, מה עשה? הלך והתקין כנגד דיוקן האם המאיר בנהורא עילאה, את הפרצוף הנעווה של האם החורגת ושתלו בתוך האגדה דווקא כדי שיהא הצל השחור של החורגת מתפשט גם על הצורה הזוהרת של ההורה, להכהות את זיוה ולהיות לה מזכרת בושה וחרפה. שמחה לו לגבר להשחיר את חין תארה של האשה, עמד והמציא צירוף-מלים, שאינו הולם כלל את ההגיון, והוא אם חורגת, שהרי החורגת אינה כלל בגדר אם. לא היא הרתה וילדה אותה יתומה רכה וענוגה, שהאגדה הגברית גוזרת להשליכה לתוך יער של חיות טורפות. לא היא, אף לא היא עשתה את המשוגה הנוראה הזאת. זה דמיון הגבר הנעווה חולל אותה לחבר אגדה, בין כך וכך הדלטוריה השיגה את מבוקשה: הוטל דופי בדמות-דיוקנה של האם, בזה הצלם השופך את אורו וזהרו ממרחקי הזמנים ועד ימינו מעל לכל מקרי העתים הרעים.

המכשפה של כל האגדות שלחה את ידה החובלנית גם באטלנטה. בת שמונה ימים נתית מה אטלנטה מאמה ואביה המלך נשא אשה אחרת, בת בליעל כהלכתה. זממה החורגת לה-מית את התינוקות והשליכתה לתוך היער, שתי-טרף על ידי חיה רעה. אולם הדובה הרחמניה הצילתה מידי האשה האכזרית. זו דמות לאשה בדמיון הגבר: חיה רעה טובה ממנה, אדם בעיני עצמו הוא מזג טוב. כל מום רע באשה, היא הנופלת לרוע אף מן הדובה וקרובה לשורש נחש, השיאה אותו לאכול מן התפוח, אך הוא צדיק תמים. זך וישר פעל. אולם מה עכור ונפתל הגיונו. שכן שכל לגבר ולא יבין, כי בבשרו בקהל רב רוב פשעיו, בקול דממה דקה של צידקות או בקול ענות רם ומרעים של מעשי-גבורה, הריהו מוקיע בלי משים את כל גנוי שחיתותו. ואכן, אף מתוך סיפור המעשה באטלנטה צפה ועולה הקובעת הנתעבה של יצרי לב גברים. שכן סיום האגדה כך הוא. אטלנטה נחלה כבוד גדול בשל אומץ לבה ותבונת כפיה וזכתה בפרס עור החזיר, ראשו וניביו, שהיה מובטח מראש לגיבור, אשר יכריע את החזיר בן השחף. אך הגברים נתקנאו בבת המלך, שעשתה לה שם בגבורים. נתקהלו כולם יחד והוציאו בחזקה — ואל נכון רב יתר בערמה — מידיה את השלל. ולאחר שנחלו עליה נצחון מפוקפק זה שפכו עליה, כמנהג אבירי הגברים מאז ומעולם, בוז נדיבים ולעג גאיונים. שלא במתכוון מסתמא הורם הלזט מעל התנהגותם

ניה היא בכל מסיבות העתים; חוה רעינתו אדיר חפצה תמיד להיות אשת־אמונים ואם נבצר מעמה מחמת תגרת ידו הקשה של הגבר לקיים נאמנותה בפועל הלא תישא את נאמנותה בסוד שיחה עם נפשה, בחביון שאיפתה הכמוסה. במִגִּילת לבה של האשה כתובה תיבה אחת, חיה, יחידה, אמיתית מאד: אחד. האשה אחד מבוקשה להיות רעיה לאיש, חברה טובה, בת־לויה תמיד, להיות לו ושל מבראשית ועד אחרית. היא חפצה בו, כי היא חפצה בחיים. אך הגבר לא יראה אור חיים במלוא תומו וטהרו. אלא בשברירי קרניו, בזהירו המפולגים והמעומעמים. הגבר כולו פלגות, פחד, הפירוד ואימות המות לוחשים בקרבו תמיד, לכן יורע מות על כל סביבותיו. הוא כלביא יקום, או כאל יתנשא, לא ישכב עד יאכל טרף, לא ינוח עד יעלו לפניו קרבן. הוא דמיו ירתחו בקרבו תמיד, הוא דם ישתה.

הגעתי בשביל הדם עד לאמת הזרועה חל־חלה. יראתי לדבר בגבר. והן לא זו היתה מגמתי מראש. מלכתחילה לא עלה כלל לפני במחשבתי לשים תהלה בגבר, כי אם זה היה מבוקשי: לקשור בידי, יד כהה, זר־תהילה לראש האשה.

ו.

לא כל העתים שוות לרוע. בדברי ימי אדם וחוה יש פרשיות בודדות, שאפשר לגלות בהן פנים שוחקות של גבר לאשה, שלא זו בלבד שאין ניביון קשים וחמורים כדינים, פועמת בהן כוונה מפורשת להמתקת דינה של אשה ולדבר אליה שלום ואף לשפות לה בניבים נאווים מנה לא זעומה של הערצה. ואפילו נאמר, שרק ה"כתיב" של הפרשיות ההן הוא מזג־מותק לא־שה בשפת־חונף של גבר, ו"הקרי" הוא בכל זאת שלטון האגרוף של הגבר; שרק בירחי הדבש ובמסיבות־דבש של טרקלינים נכתבו הפרשיות המחמאיות ההן ורק באזניהן של הכ־לות והנאהבות נלחשו רוב מזמורי־אהבה, שירות בוקר וסירינדות־ליל, ואילו מנת־גורלה של עקרת הבית, אם הבנים, בכל ששת ימי המעשה, תחת קורת גג המשפחה, היה רווי תמיד סבל וקיפוחים, הרי נכון הוא. שבמאבק המינים, שכל עיקרו דין ופרך, אף מראית־עין של סבר פנים יפות וצל של חסד ענין גדול הוא.

ואכן, התקופות המעטות, שבהן נכתבו הפר־שיות הללו, ראויות להיקרא בשם תקופות של חסד. אפשר לומר שהן תקופות הדבש בדברי ימי העולם. הולם אותן גם השם תקופות נשיות.

ומעיו יהמו בקרבו מעוצם כעס ורוגז. מה מעט דרוש לה. אך הוא בטנו תחסר תמיד ונפשו לא תשבע לעולם. לכן לא יגור זאב עם כבש. עיני זאב צרות בכבשה, שאינה יודעת כמעט מחסור, לחמה ניתן לה ומימיה נאמנים. אף זאב שבע לא ישכון עם כבש, כי אף עם נפשו לא ישכון לבטח, כי קנאת בני־מעיו ההומים ללא הרף תאכלהו תמיד. הכבש לעצמו, במראה פניו, בתום טיבו, בשלות השקט החופפת עליו. במידה טובה שבו להסתפק במועט ולשמוח בחלקו, משמש לו מזכרת חסרונו ורפיונו הגנוז בתוך־תוכה של גבורתו. אכן, החזקים הם החלשים. בטנם הוא הגיהנום שלהם; קיבתם האומרת ה־בהב עושה בהם נקמות. העל זאת לא ירגזו, לא ירעו, לא ישחיתו? לכל מקום שהם הולכים מצוקתם מהלכת אחריהם. צרור־גרמי־גוים הוא צרור מכאוביהם. לכן יתנו קול צווחה ובשאג גדול יפילו את חתיתם על כל סביבותיהם. כל צעקה ושאגה היא בת־קולו של כאב אנוש.

אין נחת לזאב ביער ואין נחת לגבר במש־כנות־אדם. על זאת יודיע נחת־זרועו לאשה, יצו עליה את מרותו, ומכל מקום מעמיד הוא פני־תקיף. אך תקיפותו דווקא משמשת מופת חותך לאימה המקננת בחדרי־לבו. אני הגבר רועם המגילה יודע ועד. אני בן המין הזה, אם גם בן סורר ומורה הנני לו. הוי, סורר ומורה אני, כמו איני חוקי במין הזה, חוטר שבור ורצוץ. הוי, כי נפשי רצוצה בי, כי היא תתעטף עלי על חטא כל הימים וכל הדורות. ואני הידוע ועד, מבשרי אחזה זאת. זה אדם, בן־אדם, בן בנו של אדם, עד לקדמון באדם, רע־מעללים הנהו, משחת עד למסתרי הגיוניו. הוא אדם, אך במעמ־קי חקרי לבו ישתוקק לא־אדם היות. גבר לא יצלח להיות אדם. אדם כפשוטו. אדם לפי תומו, אחד מילדי הטבע. או שהוא מדמה עצמו אל, או שהוא שם את מושבו בין אֲרָאִים ובני־אלים ועם מלאכים יתהלך. או שהוא משתפל ויורד לדרגת שד משחת, בכור־שטן וחית־היער. כארי וכלביא יתנשא, אך צלם האדם נבזה־נמאס עליו וכל אשר מקורו בהגיון לב אדם וברגש אנוש שקץ ישקץ.

לעומת אדם־לא־אדם זה, אשר תואר גבר לו, מה דמות נשוא לתואר האשה, השותה תמיד ממעינו של האנושי הטהור? היא ככל יתר ילדי הטבע שומרת תמיד אמונים לתכונה אשר שתלה בה הבריאה מכורתה. חוה אמנו אִם היא מדור ועד דור. חוה אחותנו אחות רחמ־

אור־קפאון ועוצם כוחו לעצמת הרס, להפרדה, לביתות ולא לנטיעה. כל נטע נעמן בתרבות האדם נקלט משום שיד אשה רכה וענוגה השתתפה בשתילתו. ורוב נטעים משתילי חוה אמנו הם.

כל היצירה הרוחנית האשה הרתה אותה, אך הגבר הגה אותה, ביטאה בשפתיו האמיצות, נתן בה את החתך שלו בחיתוך־דיבורו התוק־פנעי, נניח, צר את צורתה, אך נשמטה החיה משל האשה היא. הגבר הוא בעל השם. כל נחלה, גשמיית או רוחנית, קרויה על שמו. אך כלום באמת כל האדמות הן של הגבר בלבד? כך אין כל מפעלי הרוח פרי רוחו של הגבר בלבד. אלא שהוא, גבר אלים, הניח את ידו על הכל ושם את חותמו בכל. הוא כבש, משך ונטל, אף קנה במשיכה.

נעשתה חלוקה בלתי צודקת לגמרי. לאשה התנובה; והגבר בעל הניב; לאשה פריה; ולגבר הפרי; האשה ברביה; והגבר רב ואדון, פוסק אחרון ופוסק ראשון. את כל פסקי הטעמים לקח לעצמו, אם כי האשה היא עיקר הטעם והחן והתפארת של החיים.

הרבה מגילות־פסטר נכתבו בידי חכמי הגברים בכל הזמנים להוכיח פחיתות מעלתה של האשה משום מיעוט כוחה ביצירה רוחנית. וכולם נמנו וגמרו שאין אשה גאון, רק גזע הגברים העמיד גאוניהם, גזע הנשים — לאו, ובכן, הבו גודל למין הגברים, הודו והשתחו לו. לא זו אף זו. אין האשה כלל במעלת אמן יוצר. פסילים, תמונות, תורות, מדעים, מנגינות — בכל מלאכת־מחשבת יד הגבר על העליונה. אבל תמה אני אם ההגיון, שהוא מכל מקום נתון לגבר פ־שנים מאשר לאשה, תרם את מלוא חלקו בביסוס כתב־אשמה אלה. אשר לנימוק הגאון הריהו רופף ביותר. אם הגאוניות פירושה מיבצע שהוא לפי כוחם של יחיד־סגולה בלבד, הרי מין הנשים הוא כולו גאון וכל אשה לחוד היא בגדר גאון, מאחר שרק האשה עושה בריאה חיה. וכי יצירה גדולה מבריא? אין היצירה אלא פיצוי־מעט שהעניק הטבע לגבר על אי־יכלתו לברוא. כל כוח היוצר מקורו באיזה אפס־כוח. אין מין הגברים רשאי לדרוש לעצמו זכות בכורה בשל קומץ גאוניהם שהוא מקים מתוכו. אחד מאלפי אלפים, שהוא גאון, כלום מכפר הוא על כל היתר שהם רודים ועריצים?

אף שליטתו היתירה של הגבר באמנויות היפות אינה מחייבת מתן הכתר לראשו. כלום

ובפי רושמי התולדה ייזכרו וייפקדו בשם זמנים רומאנטיים. יהיה השם אשר יהיה, מכל מקום ברור למעיין, שהזמנים הרומאנטיים הם גם שעת רצון, שעת התעוררות החשק, ליצירה, המביאה לעולם ערכי־אמנות קיימים לדורות. כל תור־זהב לאמנות גדולה, אף למדע שהוא בעל ערך אמנותי גדול, קשור לעולם בנקודות הכוסף שבלב גבר לאור רך ומעודן, לאור של פיוס עם הבריאה ועם ילדיה, אף החלשים שבהם, כלומר, עם נחשול של רחמנות הבוקע ויוצא מלב אנוש; כל תור־זהב בתולדות האדם מקבל שפע רב מנקודות החן של האשה. כל זמן שדיוקן האם זוהר מעל לכל וכנפי השולמית מרחפות מעל לכל הגיון וחזיון ודופקות ממש על הלבבות, מהלכת מידה של תרבות טובה באומה ושוקקים מעינות של ברכה. רק בזכות האמהות אין ה־לבבות נהפכים לאבנים ואין פני הדור נעשים לפני כלב. בזכות האשה נשתמרה בעולם הפרוע אף בזמנים המחוצפים והמטורשים ביותר צֶנֶר צנת המן של רגשות נאצלים ומעשים טובים. על אחת כמה וכמה שהיצירה הרוחנית לכל עֶנֶר פיה, השירה, הנגינה, חכמת הלשון ומחשבת הדיוקן, יונקת ממעינה של האשה.

רצוני לומר: כל ילדי הרוח ילדי הטבע הם. והאשה טבע. אך אין הגבר, בדומה לאשה, טבע כפשוטו. הגבר להוט ומסוער להיות טבע טובע, להשתרר על הדברים, להטיל בהם מרות, לנצל אותם כל רוֹ טמון בהם, להפרידם לחלקיהם על מנת לעשות בהם הרכבה חדשה. הגבר הוא עשיין, ולכן מעט חלקו באצילות. הוא לפי עצם מהותו נתלש מן הטבע, שכן עיקר שאיפתו לתלישה גדולה. ולפי שהוא בא על הטבע בעלילות, נוהג בו הטבע הסתר והעלמה לגבי רחש־רוחה המעודנים. כך הוא הענין. אין הגבר מסוגל לינוק במישרים את רוחניותה של הבריאה אלא בצינורות האשה. אילו נסתלק מן העולם מין הנשים היו מיד נעלמות גם בנות השיר. בלעדי האשה אין שירה, לא נגינה, לא רינת ספירות, לא כיסופי נשמות, לא הגיון ולא חזיון. בלי האשה מסוגל הגבר להיות תעשיין של חמרי־נפץ וכלי־קטל, לפתור חידות הנדסיות, אולי גם להתחקות על מהלך הכוכבים והמזל לות, לאלף חיות רעות, אפשר גם להרכיב זנים חדשים, אבל אש דת קודש לא תתלקח בקרבה, זמירות לא ינעים, שירים לא יארוג, פרחים לא יגדל, ומסופקני אם יצליח לגדל פירות באילנות. הגבר חזק ואמיץ ושגיב נאור, אך אורו הוא

שני במעלה שניתן לו מידי הטבע מבריותו, על שנתקפח חלקו בבריאה.

תמה אני אם עשוי הכשרון לשמש מקור גאווה והתהדרות. מהו כשרון לעומת החיים? כוח לעומת בפועל. אפילו תאמר שכשרון הוא כוח, אינו אלא בחזקת בכוח, ולרוב כרוך הוא ברוב חולשות ורפיונות. בעד כשרון משלמים על פי רוב טבין ותקילין. משלמים בבריאות הגוף, בשלות הנפש ובטהרת המידות, אף בצלי לות הדעת ובטבעיות הרגש. סופם של רוב בעלי-כשרון להיות שברי-אנשים, שברי-כלים. רועי רוח ושוגים בחזיונות עד שמסתאבים ומגיי עים לשגעון הגדלות או לסתם שגעון. היצירות אוכלות את היוצרים.

אך לא באלה חלק האשה העושה את הבריה. כשרונה ליצור את הולד בבטנה אינו מטיל בה פחת של ניוון ודלדול. אדרבה, הוא עושה אותה כלי שלם, כלי יקר, מאיר באור יקרות. אין דיוקן האשה מתעלה לידי שיא זיוו והדרו אלא מתוך האמהות. היא מאכילה ואינה נאכלת, נותנת חלבה ודמה ואינה ממעטת עצמה. אדרבה, ככל שהיא שופעת יותר חן ומתת כן יגבר מקור חנה וחסדה. וככל שהדור ישפיע עליה אהבה ויקר כן תפרח לתפארה וכן יגדל שפע ההשראה היוצא ממעקי חיותה וחזיונותה על יצירת הדור.

אין דור שאין בו כשרונות, אך יש דורות מעוטי-השראה, שהכשרונות מתיבשים ומידלדלים ואף מתנוונים משום שאין בהם רוח הקודש. הרעיה היא מקור הרעיון. בצל האשה תשרה השכינה. לא די ברוח, רוח בלי רוח-הקודש כל חומר טוב הימנה. על ידי כבוד והערצה לאשה הננו מתקרבים למקורות רוח-הקודש. דורות עקרים ביצירה רוחנית הם דורות של הסתלקות שכינת האשה. ואילו לא יכולתי לומר לזכותה של האשה אלא שבח זה בלבד, אין תהילה גדולה מזו לאשה.

אמנות היפה מה ענינה? היא מעשה תודה והלל ליפה, כלומר, למה שהוא עשוי יפה בידי הטבע, היינו, לטבעי מאד, לטבעי בהוד. ומי משני המינים טבעי יותר במאד ובהוד? אף השכל מחייב שבאמנות היפה יהיה חלקו של הג' בר גדול לאין ערוך יותר, כי הוא חייב יותר תודה והלל. ליפה נאה שתיקה, למהולל נאה דומיה. מסתבר שלא כל מה שהשכל מחייב הוא גם נהג שבטבע. יש שהטבע פועל מעבר לציוויי ההגיון האנושיים שלנו ומזמן לנו הפת' עות ותהפוכות. נשי-סגולה, אמנם, במנין מצומצם ביותר, הגיעו גם כן להישגים שכליים, מדעיים, יצירתיים, שהם למעלה מקו ההישג האנושי הבינוני. ובכל זאת אמת היא, שבדרך כלל מין הגברים משופע בכשרונות הרבה יותר ממין הנ' שים. אך הנעלה בכשרונות — והוא הכשרון להצמיח ולכלכל חיים, לגדל שתילים מבשרה, לעשות נפש, לרחם על הנפש, להיות זנה ומ' פרנסת נפש בחומה ובדמה — הוא מנת חלקה של האשה. לעומת כשרון החיים הזה מה משקל וערך ליצירת מלים, צלילים וצבעים? תינוקות עדיפים מבדים מצוירים. אהבת-אם לפרי-בטנה שום מלאכת-מחשבת לא תדמה ולא תשוה לה. לא תדמה ולא תשוה, מאחר שכל מלאכה יפה אינה אלא בבואה דבבואה של מלאכת האהבה אשר לאמהות.

כל מחזות השעשועים יונקים מגן השעשועים, המכונה חדר הילדים. דיוקן האם, האחות או הרעיה, זורח ועולה מכל קלסתר-דיוקן היוצא מבית היוצר של האמן. ואין זה כלל נכון, שג'י' קונדה לא היתה ולא נבראה אלא משל היתה. אדרבה, שום אמן לא העלה במחולו תפארת-אם החקוקה באותיות אהבה לוהטת בזכרוננו של כל מי שלא נתיתס בעריסתו. כל אם היא ג'יקונדה אם לא למעלה מזו. אין הכשרון אלא פיצוי דל לגבר על האור הגנוז האממי שהיה ואבד לו. אין הכשרון לגבר אלא נחמה פורתא על מעמד